

Tuomo Pirttimaa

Kaksi kärpästä



Tuomo Pirttimaa

Kaksi kärpäästä

ROMAANI

Johnny Kniga
Helsinki

Taiteen edistämiskeskus ja WSOY:n kirjallisuussäätiö
ovat tukeneet tämän kirjan kirjoittamista.

© Tuomo Pirttimaa ja Johnny Kniga 2024

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd

ISBN: 978-951-0-49759-3

Painettu EU:ssa



Pidin tulijan leikkipyssyn tähtäimessä koko matkan omasta pihastaan meille. Hän nosti paimenpojan lankaa ja tuli laitumen yli. Katsoi alas jokaisen askeleen, vaikka lehmänläjiä ei enää tänä kesänä ollut.

Nuori nainen kulki pehmeästi. Se tuntui minussa uudella tavalla. Naapurin tyttö oli ollut kaveri ja samanvertainen, nyt yhtäkkiä nainen, ylivoimainen.

Sitten hän oli vieressä ja kaikki pysähtyi.

"Mitä jätkänräpäle tähtäilee?" nainen sanoi ystävällisesti.

En osannut vastata mitään, pyssy tuntui lapselliselta. Keksin mitä näyttäisin.

Entinen perunapello talon takana kukki horsmaa, se oli tarkkareunainen punainen läikkä timotein keskellä.

"Se on kuin lampi", nainen sanoi.

Nyökkäsin, niin minäkin olin ajatellut. Työnnyin horsmien sekaan ja vedin hänet perässä. Pitkät varret taipuivat ja kukat kutittivat naamaa. Kimalaiset pörähtelivät äkäisinä korvan vieressä.

Kahlasimme yhdessä horsmien halki ja vastarannalla katsoimme taakse. Enää se ei näyttänyt lammelta.

"Mennäänkö retkelle?" nainen kysyi.

”Mennään vaan”, sanoin ja laskin pyssyn maahan.

”Ota kivääri mukaan jos tulee petoja.”

”Minä suojelen sinua”, lupasin vakavana. Nainen naurahti ja lähti edeltä. Laidun, piha, polku, aina viileä kuu-sikko ja rantatörmä. Kuljimme peräkkäin, magneetti veti minua.

Molempien talojen veneet odottivat jokirannassa pyöreiden telapuiden päällä. Törmällä ison kuusen alla lahosi vanha puuvene. Sillä ei ollut nimeä, mutta valkoisen muoviveneen nimi oli tarrana kyljessä. Se oli naisen ja kesän nimi. Pohjaan oli maalilla pirskoteltu käänteinen tähtitaivas.

Joki tuli meille rauhallisesti ja jatkoi yhtä hitaana alas. Suvantolampi pyöri laiskaa ympyrää.

”Käydäänkö kokemassa katiskat?” nainen ehdotti.

”Käydään vaan”, minä sanoin.

Jos hän olisi kysynyt, ryöstetäänkö pankki ja tapetaan kaikki silminnäkijät, olisin sanonut ryöstetään vaan. Olin tehnyt sen vaikka leikkipyssyllä.

Pieni ahven räpisteli veneen pohjalla. Hän nosti sen kämmenelle, varoi piikkejä ja laski hitaasti veteen. Hetken ahven kellui paikallaan, aukoi suuta ja heilutteli eviä, sitten huomasi olevansa vapaa ja katosi syvyyteen.

”Noin minäkin vielä teen”, nainen sanoi.

”Mennäänkö uimaan?” hän kysyi, vastasi itse ”mennään vaan” ja naurahti taas. Kesä oli kuuma, meillä oli koko ajan uimapuku vaatteiden alla.

Uimaranta oli entinen tukkiranta. Kesällä tukit oli pudotettu hirsistä ja kivistä tehdyn arkun päältä veteen.

Uitto oli loppunut kauan sitten ja nyt ranta oli kokonaan meidän. Arkun päältä saattoi hypätä, mutta ensin piti tarkistaa uppotukit.

Aikuiset aina varoittivat uppotukeista.

Vesi oli lämmintä pinnassa, syvemmillä varpaissa kylmää.

Kiviarkun vierestä vei ajoluiska jokeen. Nainen istui vesirajassa jalat harallaan, heilutteli varpaita ja piirsi etusormella soraan. Nousin vedestä ja kävelin luokse.

Menin istumaan syliin.

Hän puristi minut itseään vasten. Painoin pään taakse. Kaikki, mikä minussa oli kovaa ja terävää, oli hänessä pehmeää ja ihanaa. Näin hyvin me sovimme yhteen, me olemme yhdessä ikuisesti. Talvea ei tule, tästä eteenpäin on vain lämmintä ja pehmeää.

Pyörre pään sisässä hidasti ja pysähtyi.

Laskin varovasti käden reidelle, hän naurahti ja työnsi minut sylistä pois.

Magneetti veti vastaan.

"Kuulehan räpäle." Hän katsoi minua silmiin ja hymyili. Hävetti, mutta nainen sanoi sen lempeästi. Tajusin etten ollut tehnyt mitään pahaa.

Nainen pyyhki soraan piirretyn ahvenen pois ja nousi. Makasin maassa, hänen vartalonsa peitti auringon, mahduin varjoon.

Olin seitsemän ja rakastunut vaikka tiesin, että ensin minun piti muuttua ja kasvaa mieheksi.

Kävimme uimassa melkein joka päivä. Toista kertaa hän ei ottanut syliin.

Siinä kesässä oli myös verta ja luunsiruja ja sitten kaikki loppui. Syksyn ja talven odotin seuraavaa kesää. Kun se tuli, hän ei enää ollut siellä ja minä ymmärsin ahvenen. Kaikki ne kesät olin Ala-Hamarassa ilman Neelaa.

Meni kymmenen vuotta ennen kuin tapasin hänet taas.

I OSA
POIKA

1

Tien loppu on tämä kylä.

Kaupungista on ensin puoli tuntia asfalttia. Sen jälkeen irtosora rapisuttaa auton pohjaa kaksikymmentä kilometriä. Käännyttään kolmesta risteyksestä. Tullaan kylään.

Kukaan ei tule tänne vahingossa.

Kylässä pihat ovat toisissaan kiinni, ne pitävät yhtä. Asutut talot ovat tarpeellisen näköisiä ja niissä tiedetään kertoa, mihin asumattomista muutettiin. Kylästä erillään on kaksi taloa, mäellä joen rannassa. Niistä kyläläisillä on muutakin kertomista. Kerrottiin mitä siellä tapahtui.

Ensi kertaa tulevia neuvottiin näin: kolmesataa metriä entisen kyläkaupan jälkeen on kaksi punaista postilaatikkoa, siitä käännyttään jokitielle ja nousta taloille. Toinen on Pihlaja, toinen meidän, minulle molemmat yhtä tärkeitä.

Isä teki niin kuin aina tullessaan Ala-Hamaraan, pysäytti auton pihalle ja katseli vähän aikaa liikahtamatta vanhaa kotitaloa. Punaista, puolitoistakerroksista, kaikista tavallisimman näköistä mitä näillä kylillä on. Kädet

ratissa kymmentä vaille kaksi. En tiennyt, mitä isä niinä hetkinä ajatteli. Isä oli täältä kotoisin, ja vaikka minäkin olin, se oli enemmän.

Kylältä auton perään oli lähtenyt pikkupoika polkupyörällä. Se polki pihaan kun nousimme autosta ja jäi norkoilemaan. Se odotti jotain tapahtuvaksi. Kaikki oli vaihtelua.

Västäräkkejä juoksi vanhan navetan lappeella. Ne ajoivat takaa lämpimän kattohuovan päällä surraavia kärpäsiä ja aitoivat kolmiorimoja.

Sisällä oli kaikki niin kuin minulle aina. Muovilattian päällä räsymatot, puretun uunin paikalla erilainen kohta, seinien lakkapaneeleissa tummat oksat. Vuoteeksi leviävä puukantinen sohva, jossa kannen päällä pehmuste ja tyyny, sohvan jatkona arkkupakastin ja sen vihreä merkkivalo lattian rajassa.

Ikkunat kolmeen suuntaan: kylään, metsään ja Pihlajaan, sen takana oli joki.

Vein rinkan metsän puoleiseen kamariin, istuin sängylle. Pää kohisi vielä tietä. Se oli eri kohina kuin paikallaan ollessa, tie ja liike helpottivat aina vähän.

Pirtissä pakastimesta nousi huurua, isä piteli mieteliäänä pään kokoista jäistä möykkyä. Pakastimen pohjalla oli umpeen jäätyneitä kimpaleita joista ei ottanut selvää. Isä ihmetteli niitä aikansa, työnsi sitten läjäksi toiseen reunaan ja alkoi latoa sisään minulle ostettuja ruokia. Leipäpusseja, makkaraa, lihapiirakoita. Pizzoja ja pakastepullia.

Kannen tiiviste sihahti kiinni.

"Mukava kesä sinulla tulossa."

Keittiön kaappiin se nosteli kahvit ja säilyketölkit, alakaappiin säkin perunoita. Niitä isä otti joka paikkaan niin että varmasti riitti: "Aina pärjää ku on pottuja."

Seinällä kuuden vuoden takaisessa kalenterissa viikonpäivät sopivat kohdalleen, isä ilahtui ja kehui itseään, ettei ollut heittänyt kalenteria pois.

"Mitäpä aattelit risusavotan lisäksi tehdä?" se kysyi ja käänsi kalenterin toukokuuhun. Tänään oli viimeinen päivä.

Sanoin etten ole erikoisia suunnitellut. Kalastelen.

"Pistät katiskoja suvantoon", isä innostui, "keität kalapotut."

Sitten isältä loppui tekeminen, se jäi seisomaan keskelle pirttiä kädet valmiina tarttumaan kun vain jotain olisi.

"Kattotaanko vielä kartalta taimikon rajat?"

"Ei niistä voi erehtyä."

"Kokeillaan raivaussahaa?"

"Saan minä sen käyntiin."

Isä tiesi että saisin, osasin purkaa kaasuttimen, jäljittää kipinän jos se oli hukassa ja korjata sen mikä piti korjata. Kärpänen takoi päätään ikkunaruuuun. Isä katseli laitumen yli Pihlajan talolle. Pihalla ei näkynyt ketään, ei ollut autoakaan. Porstuan maalaus oli kesken, telineet seisivat maalatulla sivulla. Entisen punaisen päälle oltiin vetämässä kermanvalkoista.

Ikkunalasissa oli sisäpuolella kuiva tahra kasvojen korkeudella. Isän nenänvarsi meni ruttuun, se painoi

kasvot lähelle lasia ja alkoi raaputtaa likaa kynnellä. Yhtäkkiä se hätkähti ja peruutti ikkunan luota.

”Mitä saatanan...”

Menin ikkunaan. Pihaan norkoilemaan jäänyt polkupyöräpoika oli täyttämässä kivillä postilaatikkoo. Lattia jytisi, oven jousi vingahti ja isä huusi heti kun sai päänsä ulos.

”Heitä kakara helevettiin tuommoset hommat! Kuulikko!”

Poika oli kuin ei olisi kuullut. Se laittoi laatikkoon vielä kaksi nyrkin kokoista kiveä, käänsi kannen kiinni ja katsoi pihaan ilmeettömänä. Lähdin pirtistä ulos, isä puisti nyrkkiä toinen käsi ulko-oven kahvassa.

”Otat jumalauta ne pois! Heti!”

Poika ajoi hidasta ympyrää pihatien liittymässä. Laskeuduin portaat, poimin maasta kananmunan kokoisen kiven ja ojensin oikean käden heittoasentoon. Kakara katsoi olkansa yli ja alkoi polkea pakoon. Pudotin kiven maahan.

Isä mutisi jotain, enimmäkseen kiro sanoja, sitten se muisti bensat. Kannoin kolme isoa jerrykannua auton perästä latoon. Isä oli laskenut, että sahaan viidelläkymmenellä litralla kesän urakan.

Päivä oli lämmennyt ja ladossa oli viileämpää kuin ulkona. Västäräkkien kynsirapina kattohuovalla nosti väreitä kuin ne olisivat juosseet iholla. Ladon nurkassa vanha Volvo keräsi pölyä, kirjoitin konepeltiin nimen jota ajattelin ja pyyhin pois.

Pihalla isä katseli synkkänä puhelinta.

”Niinpä tietenki.”

Odotin sen pitävän tavanomaisen kauhistelun: hän kiikkui parhaat vuotensa tolppien nokassa pitkin Itä-Lappia, muutaman vuoden päästä kuparilanka kerättiin pois vaikka eivät saaneet kuuluvaa puhelinta tilalle. Tällä kertaa isä malttoi jättää luennoimatta. Työnsi puheli-
men taskuun, kun etusormella kerta kerralta kovemmin iskemälläkään ei saanut siihen kenttää.

”Se on sinun käveltävä Pihlajan pihalle että kuuluu.”

Polun paikka ei erottunut enää. Lapsena se pysyi koko kesän auki.

”Neela on muuttanu tänne takasi”, isä sanoi.

Minä tiesin kyllä.

”Sillä on mieski. Sen nimi on Jan.”

Jostain syystä isä kuulosti ylpeältä, mutta minulla vihlaishi mahasta. Niin hieno nimikin. Jos se oli kaukaa tullut ja ihan ylivoimainen. Joku rikas norjalainen.

Isä kääntyi katsomaan minua.

”Menet sieltä kysymään apua jos tarvit. Aattelet niitä sukulaisina. Ne on Ala-Hamara ja Pihlaja aina auttaneet toisiaan. Pakkohan se oli.”

Se työnsi kädet taskuihin ja katseli peltojen takana olevia kylän taloja.

”Joskus kävivät muistuttamassa, että helevettiin mennään tältä mäeltä nii että pölisee. Ja heiät tempas-
taan taivaaseen.”

Olin ollut ensimmäiset luokat kylän koulussa. Kyllä minä muistin.

”Ja jos Pihlajasta pyyetään apua, niin autat. Aina.”

Siitä isä olisi voinut tehdä huoneentaulun.

”Minähän vasta pyörähin niillä pihassa.” Isä kertoi Neelan ja Janin perkanneen kaloja. ”Oli outoja. Jotaki merikaloja. Ikinä ole semmosia nähny.”

Jan oli kertonut niiden ajaneen yöllä Jäämeren rannalta. Olivat heitelleet lähtiessä uistimella ison paljullisen ja laittaneet jäihin.

”Siinä pihalla perkasivat. Fileiksi ja pakkaseen. Neela oli kyllä väsyneen näkönen, ei paljo jutellu. Ajanu tietenki koko yön.”

Isä jaksoi hämmästellä kummallisia merikaloja ja että niitä saa tavallisella virvelillä määrättömästi, kun vain parvi sattuu kohdalle. Sitten se palasi Jäämereltä takaisin ja kääntyi katsomaan laitumen yli Pihlajaan.

Pihalla ei vielääkään liikkunut ketään.

Porstuasta oli tulossa aivan väärän värinen. Ei sen kuulunut olla vaalea, kaiken piti olla niin kuin ennen.

Kesän alku on kaiken loppu.

Itä-Lappi, jokivarren kylä. Isä vie 17-vuotiaan pojan kesäksi kotitilalle urakoimaan taimikon harvennusta. Naapurissa Neela on palannut autiona olleeseen kotiin.

Poika ei ole koskaan rakastanut ketään muuta mutta ei saa kerrottua sitä. Neela päättää antaa pojalle vielä yhden yhteisen kesän ja pelkää ettei riitä. Pojan isä kertoo tarinoita mutta unohtaa kertoa sen tärkeimmän.

KAKSI KÄRPÄSTÄ on lakonisella huumorilla silattu tummasävyinen kertomus pienistä ihmisistä suuren joen yläjuoksulla. Se polveilee ja harhauttaa, mutta joka umpikujassa on lähempänä vastausta kysymykseen ”Miksi?”

Jos Timo K. Mukka ja Quentin Tarantino tekisivät yhdessä jännityskirjan, se voisi yltää tähän.

Petri Korhonen (Seura) Tuomo Pirttimaan esikoisteoksesta *Hete*.

JOHNNY
Kniga



www.johnnykniga.fi

84.2

978-951-0-49759-3